

الزامات و شاخص‌های توسعه پایدار شهری

www.ketab.ir

مؤلف: رضا خدري
استاد دانشگاه آزاد اسلامي

سرشناسه

: خدري، رضا / ۱۳۲۹

عنوان و نام پديدآور

: الزامات و شاخص‌های توسعه پايدار شهري / مؤلف: رضا خدري

مشخصات نشر

: گرگان: انتشارات نوروزي، ۱۳۹۴

مشخصات ظاهري

: ۲۵۵ ص.: مصور (رنگي)، جدول (بخشي رنگي).

شابک

: ۹۷۸-۶۰۰-۳۶۴-۳۱۷-۸

وضعيت فهرست‌نويسي : فپا

يادداشت

: کتابنامه: ص. ۲۵۳.

موضوع

: توسعه پايدار شهري

موضوع

: توسعه پايدار شهري — ايران

رده‌بندي کنگره

: ۱۳۹۴ الف ۷ / خ ۴ / HT۱۷۰

رده‌بندي ديويي

: ۳۰۷ / ۲۴۱۶

شماره کتابشناسي ملي

: ۳۹۰۴۴۲۳

الزامات و شاخص‌های توسعه پايدار شهري

مؤلف: رضا خدري

صفحه‌آرایی: زهرا خاني

طراح جلد: مزده عزت تبار

نوبت چاپ: اول- ۱۳۹۴

مشخصات ظاهري: ۲۵۵ ص

قطع: وزيري

شمارگان: ۳۰۰۰

شماره شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۶۴-۳۱۷-۸

چاپ و نشر: نوروزي-۰۱۷۳۲۲۴۲۲۵۸

قيمت: ۱۷۰۰۰ تومان

نشانی: گلستان، گرگان، خیابان شهید بهشتی، بازار (رضاء)، ۰۱۷-۳۲۲۴۲۲۵۸

دورنگار: ۰۱۷-۳۲۲۲۰۰۴۷ آدرس الکترونيکی: Entesharate.noruzi@gmail

سایت انتشارات: www.Entesharate-noruzi.com

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۱
تعریف و هدف توسعه.....	۲
توسعه پایدار چیست؟.....	۳
تعریف پایدار.....	۴
دیدگاه‌های موجود در ارتباط با توسعه پایدار.....	۹
پایداری تکنولوژی.....	۹
پایداری اکولوژیکی.....	۹
فصل اول مرحله شکل‌گیری و پیدایش پدیده شهر	۱۱
نگاهی بر روند شهرنشینی در ایران.....	۱۲
شهرنشینی در زمان هخامنشیان.....	۱۲
شهرنشینی در زمان حکومت سلوکیان و پارت‌ها.....	۱۳
انواع شهرهای زمان سلوکیان.....	۱۳
از دلایل سقوط پارت‌ها.....	۱۴
شهرنشینی در زمان حکومت ساسانیان.....	۱۴
شهرنشینی در دوره پس از ورود اسلام به ایران.....	۱۵
روند شهرنشینی در قرون بین سوم تا ششم ه‍.ق (رونق شهرنشینی).....	۱۵
روند شهرنشینی در قرون بین هفتم تا نهم ه‍.ق (رکود شهرنشینی).....	۱۶
شهرنشینی از آغاز حکومت صفویه تا اواخر حکومت قاجار.....	۱۷
(اوج رونق شهرنشینی).....	۱۷
شهرنشینی در دوره جدید.....	۱۸
شهرنشینی از سال ۱۲۹۹ تا ۱۳۲۰.....	۱۸
شهرنشینی از سال ۱۳۲۰ تا ۱۳۴۰.....	۲۰
شهرنشینی از سال ۱۳۴۰ تا ۱۳۵۷.....	۲۱
شهرنشینی از سال ۱۳۵۷ تا به امروز.....	۲۲
تحلیل آماری شهرنشینی در چهار دوره سرشماری ۱۳۲۵ تا ۱۳۶۵.....	۲۲
دلایل رشد سریع جمعیت شهری طی سال‌های ۱۳۳۵ تا ۱۳۶۵.....	۲۴
میزان شهرنشینی استانهای مختلف کشور طی سرشماری‌های ۳۵ تا ۶۵.....	۲۴
اقتصاد ایران و برنامه‌های عمرانی.....	۲۶
برنامه عمرانی اول (۱۳۲۷-۱۳۳۴).....	۲۶

۲۸	برنامه عمرانی دوم (۱۳۳۴-۱۳۴۱)
۲۹	برنامه عمرانی سوم (۱۳۴۲-۱۳۴۶)
۲۹	برنامه عمرانی چهارم (۱۳۴۷-۱۳۵۱)
۳۰	برنامه عمرانی پنجم (۱۳۵۲-۱۳۵۶)
۳۱	برنامه عمرانی اول پس از انقلاب اسلامی (۱۳۶۲-۱۳۶۶)
۳۱	تحول بخش های سهگانه اقتصاد (کشاورزی، صنعت و خدمات)
۳۳	اصلاحات ارضی و اثرات آن بر رشد شهرنشینی
۳۳	اهداف اصلاحات ارضی
۳۴	مراحل اصلاحات ارضی
۳۶	اثرات و نتایج اصلاحات ارضی در ایران
۳۹	فصل دوم: تاریخچه توسعه پایدار
۴۱	توسعه پایدار و اهداف آن
۴۲	اجلاس های مهم جهانی توسعه پایدار
۴۳	تشکیل کمیسیون "توسعه پایدار ملل متحد"
۴۴	ارکان کمیته ملی توسعه پایدار
۴۶	وظایف کمیته ملی توسعه پایدار
۴۶	سیاست های اصولی توسعه پایدار
۴۷	تبیین و ترسیم چارچوب توسعه پایدار: محیط، ابعاد و اهداف
۵۱	فصل سوم: چالش های توسعه پایدار
۵۴	مفهوم پایداری شهری و توسعه پایدار شهری
۵۵	ایجاد زمینه های توسعه برنامه ریزی مشارکتی
۵۶	تامین مشارکت کلیه گروه های ذینفع
۵۶	هماهنگی میان برنامه های خرد و کلان
۵۶	ترویج و گسترش روش های پایدار توسعه شهری
۵۷	بهره گیری از ابزارهای کمکی در مدیریت شهری
۵۸	شاخص های توسعه پایدار شهری
۶۱	فصل چهارم: توسعه پایدار شهری از تئوری تا عمل
۶۲	پایداری در معماری
۶۲	پایدار شهری
۶۳	پایداری و توسعه پایدار
۶۵	شرایط پایداری
۶۷	فصل پنجم: سیاست های شهری و شهرهای سالم

۶۹	 پروژه‌های شهرهای سالم (الگوی صنعتی)
۷۰	 پروژه شهرهای سالم (الگوی جوامع رو به توسعه)
۷۱	 ارزیابی برنامه های شهر سالم
۷۳	 حق شهروندی و توسعه پایدار
۷۶	 شهرهای ایران و شرایط مدیریتی امروزی آنها
۷۹	 حق شهروندی و نقش آن در مدیریت شهر
۸۱	 مدیریت شهری
۸۲	 فضای شهری
۸۳	 فصل ششم: نقش مدیریت شهری در توسعه پایدار
۸۵	 مفهوم توسعه پایدار
۸۸	 مفهوم توسعه پایدار شهری
۹۳	 شاخص های توسعه پایدار شهری
۹۹	 فصل هفتم: فضاهای کالبدی شهری
۱۰۰	 شهر
۱۰۰	 برنامه
۱۰۱	 برنامه‌ریزی
۱۰۱	 برنامه‌ریزی شهری
۱۰۱	 کالبد شهر
۱۰۲	 تقسیمات کالبدی شهر
۱۰۴	 کاربری اراضی شهری
۱۰۴	 برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری
۱۰۵	 فضا
۱۰۷	 فصل هشتم: فضای سبز شهری و زیست محیطی
۱۰۸	 آشنائی با تاریخچه فضای سبز شهری در جهان و ایران
۱۱۰	 تاریخچه فضای سبز در ایران
۱۱۴	 شهر و باغ از دیدگاه اسلام
۱۱۵	 انواع فضای سبز
۱۱۷	 نقش و اهمیت فضای سبز در شهرها
۱۲۳	 اصول مدیریت فضای سبز شهری
۱۲۵	 پارک
۱۲۶	 اهمیت پارک های شهری
۱۲۶	 سلسله مراتب پارک های شهری

۱۲۸	همجواری های سازگار و ناسازگار با کاربری فضای سبز شهری و پارکها
۱۲۹	تجهیزات و تاسیسات فضای سبز و پارکها
۱۳۰	تجهیزات پارک ها و فضاهای سبز
۱۳۱	ارتباط کاربری فضای سبز در توسعه پایدار شهری
۱۳۷	فصل نهم: استراتژی توسعه شهر CDS
۱۳۹	اهداف اصلی استراتژی توسعه شهر
۱۴۰	ارتباط کاربری فضای سبز با استراتژی توسعه شهر
۱۴۳	فصل دهم: نظریه ها
۱۴۹	فصل یازدهم: مقالات چاپ شده رضاخدری و آسیه نصیری در داخل و کشور از کشور
۱۶۶	بررسی و تحلیل کاربری فضای سبز (پارک محله ای) در توسعه پایدار شهری
۱۹۹	تأثیر اقتصاد نفت بر بافت شهری و فرهنگ شهر آبادان
۲۱۲	تأثیر اقتصاد نفت بر رشد اقتصادی در ایران و ایام جنگ تحمیلی
۲۳۰	بافت های فرسوده مانع توسعه پایدار شهری تهران و کلانشهرها
۲۳۹	تأثیر بحران های منطقه ای بر نفت خلیج فارس
۲۵۳	منابع و مآخذ

مقدمه

شناخت پیچیدگی روابطی که اکنون بر زندگی شهری و فضای شهرها حاکم است، از نخستین وظایفی است که در تدوین برنامه های شهرسازی و نیز معماری باید مورد توجه قرار گیرد. اما این شناخت با استفاده از روش های ساده معمول همواره و همه وقت ممکن نیست، زیرا همان گونه که ماهیت روابط پیچیده حکم می کند این شناخت باید دقت علمی داشته باشد و به راه و روش های نظام یافته (سیستماتیک) و در نتیجه مشکل تری نیاز دارد که ریاضیات می تواند ما را در تدوین آنها یاری دهد. جالب است به یاد آوریم که آغاز ریاضی کاملاً کاربردی بوده است. دره عظیم نیل شاهد موجود و زنده ابتدای هندسه است و هر کجا که این علم آغاز شده باشد، همان دره نیل یا بین النهرین و یا دره رود هند، فعالیت های زندگی و زراعت و یا تجارت در آن ذی مدخل بوده است حساب نیز، سرنوشتی چون هندسه دارد و پیدایش آن مدیون بده و بستان های ساده ای بوده است که همان زندگی نخستین آن را ایجاب می کرده است.

بسیاری از راه حل هایی که تا گذشته ای نزدیک در عرصه های معماری و شهرسازی به کار گرفته می شد بر اساس احساس، تجربه و فراست بود که این هر سه خود هم در پیدایش و تکوین روس های علمی سهمی بسزا دارند و هم هرگز آنها را ترک نمی گویند اما به سبب پیچیدگی روابط متقابل آدمیان و نیروهایی که از جهات مختلف بر برنامه ها و طرح های معماری و شهرسازی تاثیر می گذارند، احساس و تجربه و فراست را باید به مدد ریاضیات اکنون به راه هایی هدایت کرد که از غایت دقت و پیچیدگی، امکانات ذهنی و کالبدی آدمی به تنهای قادر به نظم آوردن به نظم آوردن آنها نیست.

در کتاب حاضر که با همکاری هم دانشگاهی ارجمندم سرکار خانم آسیه نصیری تدوین و نگارش یافته حاصل تحصیلات دانشگاهی مان در رشته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری و مطالعات و تحقیقات و پژوهش های مان در زمینه مسائل شهری و نوشتن مقاله های مختلف در داخل و خارج از کشور است. در پایان کتاب نیز مقالات چاپ شده من نگارنده و خانم آسیه نصیری که در داخل و خارج از کشور مورد تأیید و چاپ شده است، جهت رویت خوانندگان گرامی منعکس گردیده.

در این کتاب به مسائل توسعه شهری و موانعی که در راه توسعه شهرها گریبانگیر مدیریت شهری است پرداخته شده. البته قبل از این که وارد مباحث توسعه پایدار و معضلات آن شویم، ابتدا نظری اجمالی می‌اندازیم بر تاریخچه و قدمت مسائل شهرنشینی، شهرگرایی و شهرسازی قبل از اسلام و همچنین شهرنشینی در دوران اسلامی تا به امروز، که به صورت مختصر است در حقیقت مفهومی از شار تا شهر است که تحلیلی تاریخی از مفهوم شهر و سیمای کالبدی آن تفکر و تاثر است.

استاد دکتر سید محسن حبیبی در باره قدمت شهر ایرانی در کتاب "از شار تا شهر" چنین نوشته است: "شهر ایرانی از روزگارانی، دور روزگارانی که شهر در آن پی افکنده شد، تصویری بوده است از مثال آسمانی. از همان روزگارانی که جمشید به فرمان اورمزد و رجمکرد "را بر پا داشت تا در آن شادی باشد و شور، عشق باشد و زندگی، زیبایی باشد و وصل تا زمانی که شیخ اشراق شان آن را در اقلیم هشتم می‌داد و جانی را نشان می‌کرد که انگشت اشاره به بی سمت و سومی نمود و تا روزگاری که شهر اموریایی و این شهر ملکوتی "در مکتب اصفهان" چهره‌ای زمینی یافت، تا ناکجا آباد را در کجا وصف کرد و سرزمین خیال را شاهی خاکی آورد، شهر ایرانی درآمد و شد بین خیال واقع بوده است. شهر مکانی بود که در عین واقعیت و عینیت از حقیقت و ذهنیتی نشان داشت که در ورای چهره ظاهری آن رخ پنهان کرده بود. شهر ایرانی شهری بود مملو از زندگی، پر از خاطره و سرشار از واقعه و حادثه. این شهر بدان سبب ساخته شده بود که کالبدی زیبا داشته باشد و کلیتی آهنگین، شهر از آن روی شکل گرفته بود تا حامل پیامی باشد که از سرزمین موعود، تا رابطی باشد بین وجود و موجود، بین مکشوف و مستور"

تعریف و هدف توسعه

توسعه در لغت به معنی گسترش و بهبود است، توسعه اگرچه دارای بعد کمی نیز می‌باشد- و در پاره‌ای موارد حتی ممکن است مترادف با کلمه رشد تلقی شود- اما در اصل دارای ابعاد کیفی است (روزبهان، ۱۰، ۱۳۸۵). در گزارش سازمان ملل که در سال ۱۹۹۰ انتشار یافت مفهوم توسعه اینچنین تعریف شد:

توسعه روندی است که طی آن امکانات افراد بشر و دایره انتخاب آنان افزایش می یابد. هرچند این امکانات با مرور زمان می تواند اساساً دچار تغییر در تعریف شود، اما در کلیه سطوح توسعه مسأله ی بنیادین برای مردم عبارت است از برخورداری از زندگی طولانی همراه با تندرستی و دستیابی به دانش و توانایی نیل به منابعی که برای سطح زندگی مناسب لازم است و چنان که این سه امکان غیر قابل حصول بماند بسیاری از موقعیت های دیگر زندگی دست نیافتنی خواهد بود (محسنی بندپی، ۱۳۸۶، ۳۲).

توسعه را می توان معادل با افزایش کیفیت زندگی دانست که مسائلی مانند بهداشت، آموزش، رفاه، آزادی حق بیان، حقوق و غیره را در بر دارد (پناهی جلودارلو، ۱۳۸۳، ۳۶). هدف توسعه خلق شرایطی است که مردم بتوانند در آن از عمر طولانی زندگی سالم و سازنده ای بهره مند شوند (روزبهان، ۱۳۸۵، ۳۱).

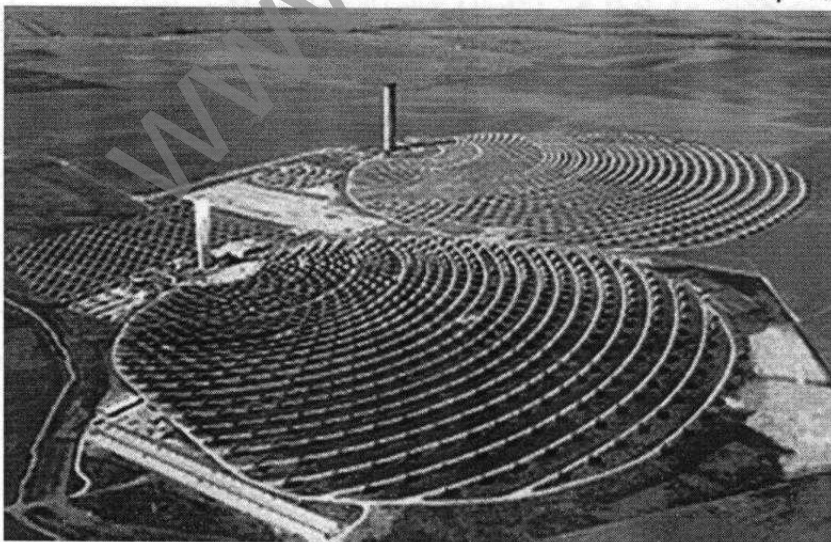
توسعه پایدار چیست ؟

اصطلاح توسعه پایدار یا پایا (Sustainable development) در اوایل سال های دهه ۱۹۷۰ درباره محیط و توسعه به کار رفت. توسعه پایدار فرآیندی است برای بدست آوردن پایداری در هر فعالیتی که نیاز به منابع و جایگزینی سریع و یک پارچه آن وجود دارد. توسعه پایدار در کنار رشد اقتصادی و توسعه بشری در یک جامعه یا یک اقتصاد توسعه یافته، سعی در تحصیل توسعه مستمر، ورای توسعه اقتصادی دارد. توسعه پایدار عنصر سازمان دهنده ای است که موجب پایداری منابع تجدیدناپذیر می شود، منابع محدودی که برای زندگی نسل آینده بر روی کره زمین ضروری است. توسعه پایدار فرآیندی است که آینده ای مطلوب را برای جوامع بشری متصور می شود که در آن شرایط زندگی و استفاده از منابع، بدون آسیب رساندن به یک پارچگی، زیبایی و ثبات نظام های حیاتی، نیازهای انسان را برطرف می سازد. توسعه پایدار راه حلی را برای الگوهای فانی ساختاری، اجتماعی و اقتصادی توسعه ارائه می دهد تا بتواند از بروز مسائلی همچون نابودی منابع طبیعی، تخریب سامانه های زیستی، آلودگی، تغییرات آب و هوایی، افزایش بی رویه جمعیت، بی عدالتی و پایین آمدن کیفیت زندگی انسانهای حال و آینده جلوگیری کند. توسعه پایدار فرآیندی است در استفاده از منابع، هدایت سرمایه گذاری ها، جهت

گیری توسعه فناوری و تغییرات نهادی، با نیازهای حال و آینده سازگار باشد. توسعه پایدار که از دهه ۱۹۹۰ بر آن تأکید شد جنبه‌ای از توسعه انسانی و در ارتباط با محیط زیست و نسل‌های آینده است. هدف توسعه انسانی پرورش قابلیت‌های انسانی محسوب می‌شود. توسعه پایدار به عنوان یک فرآیند در حالی که لازمه بهبود و پیشرفت است، اساس بهبود وضعیت و رفع کاستی‌های اجتماعی و فرهنگی جوامع پیشرفته را فراهم می‌آورد، و باید موتور محرکه پیشرفت متعادل، متناسب و هماهنگ اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تمامی جوامع و بویژه کشورهای در حال توسعه باشد. توسعه پایدار سعی دارد به پنج نیاز اساسی زیر پاسخ گوید:

- ۱- تلفیق حفاظت و توسعه
- ۲- تأمین نیازهای اولیه زیستی انسان
- ۳- دستیابی به عدالت اجتماعی
- ۴- خودمختاری و تنوع فرهنگی
- ۵- حفظ یگانگی اکولوژیکی

تعریف پایدار

بهره‌گیری از انرژی‌های تجدیدپذیر مانند انرژی خورشیدی باعث توسعه پایدار می‌شود.

واژه sustain به معنی پایدار می‌باشد و همچنین در فارسی به معنای حیات، زنده نگهداشتن، استمرار و آنچه که می‌تواند در آینده تداوم داشته باشد، است. یک ایده و اصطلاح بسیار گسترده، که معانی متفاوت و بسیاری دارد، در نتیجه فراوانی این معانی، صاحب نظران واکنش‌های فراوان و متفاوتی را در این حیطه ارائه کرده‌اند.

مفهوم توسعه پایدار، یک نوع تلاش برای ترکیب مفاهیم در حال رشد حوزه‌ای از موضوعات محیطی در کنار موضوعات اجتماعی اقتصادی می‌باشد. توسعه پایدار یک تغییر مهم در فهم رابطه انسان و طبیعت و انسان‌ها با یکدیگر است. این مساله با دیدگاه دو قرن گذشته انسان که بر پایه جدایی موضوعات محیطی و اجتماعی و اقتصادی شکل گرفته بود در تضاد است.

در دو قرن گذشته، این تصور حاکم بود که محیط به طور عمده به عنوان یک عامل خارجی و تنها برای استفاده و استثمار انسان در نظر گرفته می‌شد. در این دیدگاه، ارتباط انسان و محیط، به صورت غلبه انسان بر طبیعت بوده و بر این باور استوار بود که دانش و فن آوری بشر می‌تواند بر تمام موانع محیطی و طبیعی برتری یابد. این دیدگاه مرتبط با توسعه سرمایه داری و انقلاب صنعتی و علم مدرن می‌باشد. همان‌طور که بیکن یکی از پایه گذاران علم مدرن، آن را مطرح می‌کند: جهان برای بشر ساخته می‌شود و نه بشر برای جهان. دیدگاه مدیریت محیطی بر پایه مدیریت منابع طبیعی بود که تصدیق می‌کرد، بشر نیاز به منابع طبیعی دارد و این منابع می‌بایست به جای استفاده سریع و بدون برنامه، به درستی مدیریت شوند تا حداکثر استفاده از آنها طی سالیان طولانی میسر گردد. همچنین علم اقتصاد بر موضوع ارتباط انسان و رشد اقتصادی تاکید دارد، که در نتیجه آگاهی و استفاده از آن، موجب افزایش تولیدات، به عنوان یک اولویت، مطرح می‌گردد. این نگرش، کلیدی بود برای ایجاد رفاه در زندگی بشر چون از طریق رشد اقتصادی، فقر و تهیدستی می‌توانست از میان برود. [۱] مفهوم توسعه پایدار، حاصل رشد و آگاهی از پیوندهای جهانی، مابین مشکلات محیطی در حال رشد، موضوعات اجتماعی، اقتصادی،

فقر و نابرابری و نگرانی‌ها درباره یک آینده سالم برای بشر است. توسعه پایدار، مسائل محیطی، اجتماعی و اقتصادی را به هم پیوند می‌دهد. توسعه پایدار، در کمیسیون استراتژی حفاظت جهان که توسط اتحادیه بین‌المللی برای حفاظت طبیعت در سال ۱۹۸۰ میلادی تشکیل شده بود، مدون گردید. به علاوه، با این موضوع توسط کمیته جهانی توسعه و محیط عناوین آینده مشترک ما، در سال ۱۹۸۷ میلادی و حفظ زمین در سال ۱۹۹۱ میلادی، نیز مطرح گشته است. در سال ۱۹۷۸ میلادی، کمیته جهانی توسعه و محیط یا همان کمیسیون برونلند تعریف جامع از توسعه پایدار ارائه می‌دهند که بنا بر آن بشریت توانایی توسعه پایدار را دارد اگر بتواند تضمین کند نیازهای حال را بدون به خطر افتادن توانایی نسل‌های آینده برای تأمین نیازهای شان، فراهم می‌آورد. از زمان کنفرانس سازمان ملل با عنوان توسعه و محیط که در سال ۱۹۹۲ میلادی در ریو برگزار شد، عنوان «توسعه»، به یکی از حساس‌ترین و مهم‌ترین کلمات در مباحثات تبدیل شده است. در سال ۱۹۹۲ در «کنفرانس زمین» توسعه پایدار چنین تعریف شد: رفع نیازهای نسل حاضر بدون مصالحه با نسل‌های آینده در راستای تأمین نیازهای شان. کمیسیون جهانی محیط زیست، توسعه پایدار را این گونه تعریف می‌کند: «توسعه پایدار فرایند تغییری است در استفاده از منابع، هدایت سرمایه‌گذاری‌ها، سمت‌گیری توسعه تکنولوژی و تغییری نهادی است که با نیازهای حال و آینده سازگار باشد.» کمیسیون «برونلند» درباره توسعه پایدار می‌گوید: «توسعه پایدار به عنوان یک فرآیند، لازمه بهبود و پیشرفت وضعیت و از میان بردن کاستی‌های اجتماعی و فرهنگی جوامع پیشرفته‌است و باید موتور محرکه پیشرفت متعادل، متناسب و هماهنگ اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تمامی جوامع، به ویژه کشورهای در حال توسعه باشد.» (عباسپور، ۱۳۸۶: ۱۰۰۸) توسعه پایدار توسعه‌ای است که بتواند نیازهای فعلی سازمان را بدون خدشه‌دار کردن به توانایی نسل آینده در برآورد ساختن نیازهایشان پاسخ‌پاسخ گوید. در این تعریف حق هر نسل در برخورداری از همان مقدار سرمایه طبیعی که در اختیار دیگر نسل‌ها قرار داشته به رسمیت شناخته شده و استفاده از سرمایه طبیعی در حد بهره آن مجاز شمرده شده‌است. توسعه پایدار چشم‌اندازی مهم و جدید در مدیریت و سیاستگذاری عمومی است که به طور گسترده‌ای خارج از ایالات

متحده ظهور یافته‌است. این مفهوم تلاش می‌کند تا به نحو روشن تری نتایج آینده رفتارهای کنونی را مورد توجه قرار دهد. توسعه پایدار زمینه‌های مختلفی را مورد توجه قرار می‌دهد: تأثیر گازهای گلخانه‌ای، تغییرات آب و هوایی، تخریب لایه ازن، تخریب زمین، کاهش منابع غیر تجدید پذیر، آلودگی هوای شهرها. (Rao, ۲۰۰۰: ۸۱) پایداری وضعیتی است که در آن مطلوبیت و امکانات موجود در طول زمان کاهش نمی‌یابد و به توانایی اکوسیستم‌ها برای تداوم کارکرد در آینده نامحدود مربوط می‌شود بدون آنکه به تحلیل منابع و یا استفاده بیش از حد منابع منجر شود. «پایداری، شرایطی است که در آن سیستم‌های اجتماعی و طبیعی در کنار هم و به شکل نامحسوس کار می‌کنند. اما این مفهوم هنوز هم توسط برخی سازمان‌های بین‌المللی مثل بانک جهانی در زمینه چشم انداز رشد مورد استفاده قرار می‌گیرد». توسعه‌ی پایدار یک ایده و اصطلاح گسترده است که معانی متفاوتی دارد همین موضوع موجب برانگیزش واکنشهای مختلف در این زمینه شده است. مفهوم توسعه‌ی پایدار تلاشی برای ترکیب مفاهیم در حال رشد حوزه ایی از موضوعات محیطی با موضوعات اجتماعی اقتصادی می‌باشد. مفهوم توسعه‌ی پایدار را می‌توان تغییر در فهم رابطه‌ی انسان و طبیعت و انسانها با یکدیگر دانست. این مسئله در تضاد کامل با دیدگاههای دو قرن گذشته‌ی انسان است. در دو قرن گذشته محیط یک موضوع خارجی و جدا نسبت به انسانها تلقی شده است در این دیدگاه رابطه‌ی انسان و محیط را می‌توان بر این باور دانست که انسان باید با غلبه‌ی کامل بر طبیعت زندگی کند و باور براین بوده است که انسان می‌باید با قوه‌ی تفکر و دانش خود بر تمام موانع محیطی فائق آید و برای خود در طبیعت حکمرانی کند. همچنین این دیدگاه با تأثیراتی بر توسعه‌ی سرمایه داری و انقلاب صنعتی علم مدرن ادامه یافت. همین طور که بیکن یکی از پایه گذاران علم مدرن آن مطرح می‌کند و براین باور است که «جهان برای بشر نه بشر برای جهان» (فلامکی ۳۰۰-۱۳۸۱) بشر باید با برنامه ریزی و مدیریت بر منابع طبیعی استفاده از این سرمایه را طولانی و دراز مدت کند. علم اقتصاد از علومی است که بر موضوع ارتباط انسان و رشد اقتصادی حاکم است و علم اقتصاد را می‌توان کلیدی دانست برای وجود رفاه در زندگی انسان و از طریق رشد اقتصادی فقر و تهیدستی می‌توان از بین برد. حساسیت واژه‌ی توسعه را می‌توان بعداز

کنفرانس سازمان ملل با عنوان توسعه‌ی محیط دانست که در پشت این واژه مفاهیمی پنهان است که از یک طرف می‌توان آنرا به عنوان تلاشی در جهت حل مسائل محیطی و علوم طبیعی آکولوژی و نگرانی درباره‌ی حفاظت طبیعت و از دیگر سویی دیگر مشکلات فقر و بحران اقتصادی جهان سوم دانست. توسعه پایدار که توسط اتحادیه‌ی بین‌المللی برای حفظ طبیعت در سال ۱۹۸۰ میلادی تشکیل گردید مطرح شد. چالش این اتحادیه که استراژی حفاظت جهان است از لحاظ تئوری کمک شایانی به توسعه پایدار کرد. در سال ۱۹۸۷ میلادی کمیته جهانی توسعه محیط به نام (آینده مشترک ما) را گزارش کرد، که حاکی از تعریف جامعی از توسعه پایدار است: بشریت توانایی توسعه پایداری را دارد تا تضمین کند که نیازهای حال را بدون به خطر افتادن توانایی نسلهای آینده برای تأمین نیازهایشان فراهم نمایند. برخی دیگر از صاحب نظران پایداری را نوعی نگرش به آینده می‌دانند که در واقع نقشه‌ی مسیری شد که بر روی مجموعه‌ای از ارزش‌ها و اصول اخلاقی و معنوی متمرکز است. توسعه‌ی پایدار یک حالت ثابت از هماهنگی را ندارد، بلکه دارای یک فرایند تغییر در چیزی است که استخراج از معادن جهت سرمایه‌گذاری و راهبردی توسعه‌ی تکنولوژی و تغییر نهادی را سازگار با نیازهای آتی همانند نیازهای امروز می‌سازد. توسعه‌ی پایدار را با دو عامل تعیین کننده می‌توان شناخت:

۱- مفهوم نیازهای اولیه چون غذا و لباس که با این عوامل می‌توان شرایط زندگی اولیه را فراهم کرد.

۲- مفهوم سازگاری تقاضای منابع فناوری و سازماندهی اجتماعی با توانایی محیط برای تأمین نیازهای آینده را می‌پذیرد.

دیدگاههای مختلف برای زندگی پایدار چالش معماری پایدار در ارتباط با ایجاد یک راه جامع برای دستاوردهای محیطی و در عین حال برای بدست آوردن سطح کیفیت زندگی و ارزش‌های فرهنگی اقتصادی اجتماعی می‌باشد.

دیدگاه‌های موجود در ارتباط با توسعه پایدار

• پایداری تکنولوژی

• پایداری اکولوژیکی

پایداری تکنولوژی

عقاید این گروه بر آن است که دست یابی به توسعه پایدار در تمام زمینه هادر غالب سیستم ومکانیزم حاکم بر عرصه‌های سیاسی واقتصادی واجتماعی موجود امکان پذیر است. به عقیده این گروه هر مشکلی دارای یک پاسخ و راه حل تکنولوژی است وجایی برای ترس ونگرانی وجود ندارد.

پایداری اکولوژیکی

پیروان این گروه معتقدند که ساختار موجود در جوامع امروزی ناپایدارند ورسیدن به توسعه پایدار نیازمند یک شیوه وطرز تفکر جدید برای تغییر این ساختارهاست. آنها معتقدند که باید در ساختار سیستم‌های سیاسی اقتصادی واجتماعی موجود تغییراتی داده شود. پایداری اکولوژیکی راه حل‌هایی ارائه می دهد که در ابتدا نیازمند تجدیدنظر در ارتباط با کشاورزی، مسکن، انرژی، طراحی شهری، حمل ونقل، اقتصاد، خانواده، منابع مصرفی، جنگلداری، بیابان‌ها وارزش‌های اصلی زندگی مان باشد.

ویژگی‌های این نظریه:

- معتقد به برخورد بامشکلات به صورت اساسی وریشه‌ای است.
- تغییرات ساختاری را الزام‌آبه معنی جایگزینی سیستم‌های موجود نمی داند.
- تکنولوژی رانفی نمی کند بلکه ان را جزیی از طبیعت می‌داند که باید با طبیعت عمل کند.

در فصل پایانی این کتاب مقالاتی که من نگارنده و خانم نصیری در باره شهر و شهرنشینی با عناوین مختلف نوشته ایم عیناً "آمده است. همچنین خاطر نشان می سازد که تا کنون کتب ذیل را چاپ و منتشر کرده‌ام:

زار قاسم بلم ران خر مشهری

خرمشهر از اسارت تا آزادی

از طهران تا تهران

خرمشهر نمی‌میرد

از خونین شهر تا خرمشهر

۲۸۳۸ تهاجم به خارگ

از حلبچه تا شلمچه

آبادان در خاطره‌ها (طی مراحل چاپ)

خرمشهر قلب ایران (طی مراحل چاپ)

در خلوت تنهایی با یاد بزرگ دانشگاه عشق

حاشیه نشینی معضل شهرها و کلانشهرها

ناهنجاری‌های اجتماعی

بافت‌های فرسوده و مشکلات ناشی از آن

در پایان همچنین تشکر می‌کنم از آقای مهندس مرتضی احمدی و سرکار خانم زهرا

احمدی که در جمع آوری بخش‌هایی از مطالب با من همکاری کردند.

امید است که در کتاب حاضر با همه کاستی‌هایش توانسته باشیم تحلیل فرایندی از

توسعه پایداری شهر و موانع رشد آن ارائه نموده باشیم.

شهریور ۱۳۹۴

رضا خدري

استاد دانشگاه

وبلاگ: www.rezakehdrinews.blogfa.com

پست الکترونیک: re.khedrinews@gmail.com